
Є

Єрлич Йоаким (Ян)
(* 19.05.1598 р., с. Колимлі
під м. Острогом – † 1674 р.)

Письменник-мемуарист. Народився в сім'ї потомственного слуги князів *Острозьких* Олізара Єрлича та Катерини Сосницької, що походила теж із шляхти “Острозького дому”. Із невідомих причин десь у 1606 р. Олізар був позбавлений княжої опіки. З того часу згадується вже не як власник Колимлів, а як “державця” певних селищ на Київщині.

Є. у своїх мемуарах згадує, що навчався в школі й “вмів читати й писати по-руськи”. Деякі дослідники (І. Тесленко та ін.) вважають, що це була ОА. Проте існує думка, що це могла бути якась київська школа. Таку думку, зокрема, проводить Н. Яковенко в останніх своїх публікаціях.

У молоді роки Є. служив у війську, брав участь у Хотинській битві 1621 року. Деякий час також працював канцеляристом. У середині 20-х рр. постригся в ченці у Київському Пустинно-Микільському монастирі, взявши чернече ім'я Йоаким. Ченці цього монастиря в 1633 р. зазнали переслідувань з боку новообраного митрополита П. Могили. Після цього Є. деякий час перебував у Києво-Печерському монастирі. Потім покинув чернече життя й у 1635 р. одружився з Мар'яною Рогуською, яка народила йому дев'ятеро дітей. Подружжя мешкало в с. Бикові, а потім у с. Болячеві на Київщині. На початку повстання під проводом Б. Хмельницького Є., рятуючись від переслідувань козаків, оселяється в Києво-Печерському монастирі, де живе до 1652 р., а потім пере-

їжджає до своєї родини, яка перебралася на Волинь (під Дубно). Тут він провів останні роки, де й помер.

Після себе Є. залишив твір мемуарного характеру, котрий сам назвав “Літописець, або Кронічка”. Це твір гібридної структури, де поєднуються мемуари, безпосередні щоденникові нотатки, літописні фрагменти, записи різноманітних історій, документи, листи, промови, вірші, тексти пісень тощо. Є. свій “Літописець...” писав уривками з 20-х до початку 70-х років. У ньому йдеться про важливі події того часу – про битви під Цецорою, Хотином, козацьке повстання під проводом Б. Хмельницького. Є. виступав як речник української православної шляхти, засуджував дії козаків-повстанців, прагнув зміцнення Речі Посполитої.

У творі з пієтетом говориться про могутність вигаслих українських князівських родів, в т.ч. й *Острозьких*. Загалом автор володів деякою інформацією про родинні справи *Острозьких* і навіть її у “Літописці...” Свідчення Є. щодо цього князівського роду викликають у дослідників певні застереження. Зокрема, він стверджував, що князь *Олександр Острозький* був отруєний своїм слугою в 1603 р., а його сини *Костянтин* і *Януш* померли у молодому віці від вживання алкоголю і надмірної розпусти. Кілька разів у “Літописці...” фігурує Острог. Наприклад, коли йдеться про події 60-х рр. XVII століття.

Джерела: Летопись Иоакима Ерлича // Военно-исторический вестник. – Киев, 1910. – № 1-2. – С. 39-51; Jerlicz J. Latopisiec, albo Kroniczka różnych spraw z dziejów dawnych i terażniejszych czasów. – Petersburg, 1853.

Література: Возняк М. Українські пісні й польські

вірші з “Літописця” Єрлича // Записки НТШ. – Львів, 1931. – Т. 151; Мицик Ю. Національно-визвольна війна українського народу сер. XVII ст. очима Єрлича // Архіви України. – 1995. – № 4-6. – С. 33-40; Тесленко І. Родинний клан Єрличів // Соціум. Альманах соціальної історії. – Вип. 4. – Київ, 2004. – С. 135-188; Яковенко Н. Нові джерела до історії Острозької школи – першого учбового закладу вищого типу у східних слов’ян // Прогресивна суспільно-політична думка в боротьбі проти феодальної реакції та католицько-уніатської експансії на Україні: Тези... конф. – Львів, 1988. – С. 40-42; Ї ж. Життєпростір versus ідентичність руського шляхтича XVII ст. (на прикладі Яна / Йоакима Єрлича) // Україна XVII століття: суспільство, філософія, культура. – Київ, 2005. – С. 475-509; Kardaszewicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. Materiały do historyi Wołynia. – Warszawa – Kraków, 1913. – S. 41, 48, 51, 65, 75-77; Perenda J. Jerlicz (Irlicz) Joachim // Polski Słownik Biograficzny. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1964. – Т. 11. – S. 175-176; Wójcicki K. W. Jerlicz (Joachim) // Encyklopedia powszechna Orgelbranda. – Warszawa, 1863. – Т. 13. – S. 255-257; Wyjicki K.W. Joachim Jerlicz i latopisiec albo kroniczka jego od r. 1620 do 1673 // Biblioteka Warszawska. – 1853. – Т. 2. – S. 183-204.

Петро Кралюк

Єшибот в Острозі

Вища талмудична школа при Великій єврейській синагозі міста, що працювала тут упродовж XVI-XVIII ст., в т. ч. у роки діяльності ОА.

Термін “єшибот” (або “єшива”) означає засідання, збори чи нараду учнів під головуванням “старшого” (вченого-равина). Такі школи перебували на утриманні єврейських громад. Глава Є. (рош-єшива), маючи щедре утримання, міг без турбот завідувати школою і займатися вченою діяльністю. Громада утримувала за свій рахунок також його учнів, яких називали бахурами. Водночас кожному з цих учнів призначалося не менше двох хлопчиків, яких вони повинні були на-

вчати, вправляючись тим самим у викладанні Талмуда. Крім учнівської молоді, заняття в Є. відвідували вчені євреї як з місцевої, так і з інших громад, що вже здобули талмудичну освіту і бажали поглибити її під керівництвом цього рош-єшиви. Обов’язкове для учнівської молоді навчання у своєму єшиботі тривало протягом двох семестрів – приблизно з квітня до липня і з жовтня до січня. Під час щоденних занять у центрі зали сидів рош-єшива, навколо нього ставали вчені талмудисти і учні-єшиботники. Заняття розпочиналися з відповідей і роз’яснень ректора на запропоновані присутніми складні талмудичні питання; після цього рош-єшива читав чергову лекцію із власними тлумаченнями і доповненнями. Після лекції він організовував науковий диспут, побудований найчастіше на зіставленні суперечливих місць у Талмуді чи коментарях до нього. Наприкінці літнього і зимового семестрів призначалися підсумкові диспути для учнівської молоді за участю рош-єшиви.

Є. в Острозі, як і місцева єврейська громада, виникнення якої належить до кінця XIV ст., був одним із найстаріших на Волині. Острозькій єврейській громаді – одній із чотирьох “головних волинських громад” – належала значна роль у кагальному самоуправлінні єврейства Речі Посполитої. Економічний розквіт острозького єврейства в XVI – першій половині XVII ст., релігійна й етнічна толерантність, характерна для міського життя Острога, сприяли формуванню в місті відомого у Східній і Центральній Європі осередку єврейської культури, центром якої став місцевий Є. Значення Є. в житті острозької громади підкреслювалося одночасним, як правило, зайняттям його рош-єшивою посади головного міського равина.

Вищий талмудичний навчальний заклад в Острозі існував уже на початку XVI ст., коли його очолював равин Калман Габеркастен. Здобуття острозьким Є. авторитету